

Landsbygds Nytt

Nr 4 – 2010 Årgång 9

Länsstyrelsen Gävleborg och Länsstyrelsen Dalarna

Foto: Preben Kristiansen

JORDBRUKARSTÖD

- Nästan alla får gårdsstöd 1 december
- Utbetalningsplan

FÖRETAGSUTVECKLING

- Gårdsreportage: omställning till ekomjolk - del 2
- Biodling

ENERGI

- Biogas i Färila
- Sparsam körning

Klimatsmart – javisst!

När man räknat på matens miljö- och klimatpåverkan har man hittills ofta utgått från det vi producerar inom landets gränser. Det har lett till att när inhemsk produktion av livsmedel minskar och ersätts av import, så har det i statistiken sett ut som att vår miljö blir bättre. I själva verket har vi bara flyttat problemet till någon annan del av världen där konsekvenserna kan bli värre i form av jordförstöring och nedhuggning av regnskog.

I en rapport från Naturvårdsverket tar man nu även hänsyn till importen och exporten, vilket ger en riktigare bild av verkligheten. Min förhoppning är att

det kan leda till att vi blir mer medvetna om vad det är vi stoppar i oss. Det borde gynna vår inhemska mat.

Konsumenterna uppmärksammar också alltmer var råvarorna kommer ifrån. Jag tror därför att exempelvis vår import av kraftfoder kommer att ifrågasättas. Nu är det så lyckligt att det finns alternativ. Våra nötkreatur är ju från början i första hand grovfoderomvandlare och de är bra på att utnyttja vallgrödor. Vall har vi i Dalarna och Gävleborg goda möjligheter att odla – dessutom med bra kvalitet.

Även det kraftfoder som korna ändå behöver kan vi delvis producera hos oss

eller åtminstone inom landets gränser. En del forskning satsas nu på alternativ till importerad soja men mycket mer borde göras.

En bra början är dock att satsa på vallen. Sen är steget inte långt till att tänka biogas. Här går utvecklingen snabbt. Snart finns reningsanläggningar till måttligt pris som möjliggör att man även kan köra traktorn på biogas.

Vår väldigt svenska mjölk kan alltså bli ännu mer klimatsmart. Det är ju konsumenten som styr, sägs det, men konsumenten måste få lättare att välja miljöriktig mat. Då kanske maten även får vara lite dyrare.

Vi önskar alla trogna läsare ett gott slut på år 2010!

Hans Lillpers, 023-818 46
hans.lillpers@lansstyrelsen.se

Jordbrukarstöden på Facebook

Nu kan du ställa frågor och hitta information om jordbrukarstöden även på Facebook.

I början av november öppnade lantbruksenheten i Dalarna sidan Dalabonde söker EU-stöd på Facebook. På sidan kommer man att med text och bild svara på frågor, ta emot synpunkter samt lägga upp tips och information inför SAM-ansökan 2011.

– Att vi breddar oss och erbjuder service även via sociala medier är en del av arbetet med att öka tillgängligheten av vår information, säger Gisela Kayal på lantbruksenheten.

Du hittar sidan genom att söka efter Dalabonde söker EU-stöd på Facebook.

Helena Faktus, 023-818 62
helena.faktus@lansstyrelsen.se

Redaktion: Åse Augustson, Helena Faktus, Gisela Kayal, Jenny Larsson, Hans Lillpers, Märta Ohlsson, Berit Löfgren

Ansvarig utgivare: Mats Hindström

Layout: DietmarDesign, Gävle

Tryck: Danagårds grafiska. Upplaga: 6 500 ex.

Adressändringar och prenumerationer: Kontakta Gisela Kayal 023-818 03, gisela.kayal@lansstyrelsen.se

Friskare bin och större honungsskörd

Ingemar Fries

Mången biodlare har fått ett litet surrande paket hem med posten. I paketet är en bruksdrottning och ibland en avelsdrottning. Bin är det enda levande djur som man får skicka med posten. Landsbygdsnytt har intervjuat Ingemar Fries, professor i biodling vid Institutionen för Ekologi vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala för att ställa några frågor kring biavel och vikten av detta vid produktion av honung.

Vilka biraser finns det i Sverige?

I huvudsak finns tre biraser, hybrider dem emellan och ett organiserat avelsarbete med rashybrider under benämningen Buckfastbin, efter den munk i Buckfast Abbey som systematiskt började blanda biraser för att reproducera ett användbart bruksbi. De raser som odlas i Sverige är *Apis mellifera ligustica*, eller det italienska biet, *Apis mellifera carnica*, eller krainerbiet med ursprung i de östliga delarna av alperna och Balkanhalvön, samt det ursprungliga nordiska biet, *Apis mellifera mellifera*.

Hur genomförs avelsarbetet inom svensk biodling idag?

Dels finns många lokala biodlare som bedriver eget avelsarbete, dels har biodlarorganisationerna ett centralt avelsarbete organiserat i en organisation under namnet Svensk Biavel AB

Vilka egenskaper strävar man efter vid biavel?

Hanterbara bin, låg svärmdrift, sjukdomsresistenta bin samt givetvis god honungsskörd.

Vilka fördelar finns med avelsarbete inom biodling?

De bin biodlarna har idag är mycket mer produktiva och hanterbara än bin för bara några decennier sedan. Det är avelsarbetet med bin som givit de effekterna.

Vilken forskning finns på biavel?

På biavel i sig finns knappast någon forskning i Sverige. Den forskning om

bin som finns i Sverige är helt inriktad på bisjukdomar. I samband med arbete för bättre sjukdomsresistens förekommer viss forskning.

Hur får man som biodlare tag på en avelsdrottning?

Man kontaktar Svensk Biavel AB eller en lokal biodlare med gott rykte för att förmedla drottningar med bra egenskaper.

Finns det någon förening dit intresserade biodlare kan vända sig?

Sveriges Biodlars Riksförbund i Mantorp organiserar de flesta svenska biodlarna. På www.biodlarna.se kan man få kontakt med lokala biodlarföreningar i det förbundet.

Åse Augustson 026-17 11 43,
ase.augustson@lansstyrelsen.se

Foto: Sveriges biodlars riksförbund

Biodling och primärproduktion

Biodling hör till primärproduktionen av livsmedel. Förutom biodling betraktas slungning, tappning och paketering av honung och andra produkter från biodlingen också som primärproduktion om det sker i anslutning till biodlingen (även då bikuporna hålls långt från biodlarens anläggning).

Den som bedriver primärproduktion och släpper ut livsmedel på marknaden ska i normalfallet vara registrerad hos länsstyrelsen. Biodlare som enbart producerar och levererar små mängder honung för konsumtion utanför det egna hushållet är undantagna från kravet på registrering. Med små mängder avses en genomsnittlig årsvolym på 1 000 kg honung och andra primärprodukter från den egna biodlingen.

Källa Livsmedelsverket www.slv.se

Biodling

Foto: Line Nilsson

Märkt bidrottning

Foto: Katarina Persson

Foto: Preben Kristiansen

Lars Skytte berättar om hur rabarbern odlas

Rabarbern planteras i rutsystem med 1,25 meters avstånd

Ekologiska grönsaker i Danmark

Lars Skytte har stor erfarenhet av ekologisk grönsaksproduktion då han odlat i mer än 20 år. Lars odlar många kulturer bland annat flera sorter av sallat, fänkål, stjälkselleri, purjolök, sparris, rabarber och krusbär på totalt 25 ha.

Lars har inte satsat på att bygga lager utan det som odlas består i stort sett bara av grönsaker som säljs direkt utan lagring. Sommarmånaderna blir därför mycket arbetsintensiva för Lars och hans anställda.

Lars samarbetar med två ekologiska mjölkgårdar som han byter mark med. Fördelen med samarbetet är att Lars får gödsel samt tillgång till ny mark där spannmål odlats, vilket gör att en bra växtföljd kan upprätthållas för grönsaksproduktionen. Mjölkgårdarna får i sin tur mark där grönsaksodlingen bidragit till ogrässanering. Det här samarbetet uppskattar Lars mycket, dels för att arbetsbelastningen minskar något då han

köper plöjningen och gödningen av sina samarbetspartners men han behöver inte heller ha en stor maskinpark.

Vi tittade på Lars rabarberodling. Rabarber odlas på fyra ha och huvudsorten är Svendborg Vinrabarber, en rödstjälkig rabarber med god smak och låg oxalsyrahalt. Varje år planteras ett halvt ha rabarber. Rabarberplantorna skördas i cirka 8 år innan de tas bort eftersom ogräset då börjar ta överhand. Plantorna odlas i ett ruttmönster med ett plantavstånd på 1,25 meter. Odlingsystemet underlättar den mekaniska ogräsbekämpningen genom att det går att köra med redskap mot ogräs kors och tvärs i odlingen.

Skörden börjar i mitten av april och pågår fram till midsommar. Under denna period har varje planta skördats tre gånger. Rabarbern säljs med åtta stjälkar per bunt. En del av rabarbern skickas till förädling hos "Öhavets syltetöj" där sylt, chutney och saft tillverkas. Lars säljer

sedan den förädlade rabarbern hemma på gården och via Internet. Förädlingen är inte någon stor del av produktionen på gården men Lars tycker det är ett bra sätt att utveckla verksamheten och de förädlade produkterna ger direktkontakt med kunderna på ett sätt som inte grönsakerna gör som säljs direkt till Coop.

Vi besökte även den två hektar stora sallatsodlingen som ligger en bit bort från gården. Många olika sorters sallat odlas så som Batavia, Roman, Frisé och Isberg.

Runt odlingen av sallat växer relativt mycket skog för att vara i Danmark vilket gör att problemet med fåglar, harar och rådjur är stort. Lars försöker skydda odlingen med "ljudkanoner" och fågelskrämmor, men djuren orsakar ändå relativt stor skada, speciellt fåglarna som går efter raderna och hackar sönder plantorna när de letar efter mask som kommer upp till jordytan vid bevattning.

Isbergssallat som klarat sig bra från fågelskador och bladkantbränna.

Under tre dagar i augusti anordnade jordbruksverket en studieresa till Danmark med inriktning på ekologisk produktion av grönsaker. Ett av besöken gick till det intressanta företaget Skyttes på Fyn.

Bladkantbränna kan vara ett problem i Isbergssalltsodling. Bladkantbränna uppstår när obalans uppkommer i vattenupptaget och sallaten avdunstar mer vatten än rötterna kan ta upp. För att minska risken för detta odlar Lars bland annat sorterna Artist och Optimist som är relativt motståndskraftiga mot bladkantbränna. Den viktigaste åtgärden för att minska bladkantbrännan är att se till att plantorna har vatten. Det gör Lars genom att vattna ca 12 millimeter varannan dag, speciellt när plantorna är små och har ett outvecklat rotsystem. Grundvatten används vid bevattningen då stora krav ställs på vattenkvaliteten till kulturer där bladen konsumeras.

Den största delen av grönsakerna säljs direkt till Coop men försäljning sker också till andra grossister. Lars tycker inte att det är helt optimalt att Coop står för en så stor del av företagets försäljning utan han skulle gärna ha flera jämbördiga

försäljningskanaler men just nu är det inte möjligt att förändra formen för försäljningen.

Lars ser i stort positivt på framtiden som ekologisk grönsaksproducent även om han menar att desto fler större odlare som lägger om till ekologisk produktion desto starkare kommer prispressen att bli.

Kristina Homman 023-818 29,
kristina.homman@lansstyrelsen.se

Karin Ellgardt Fredlund 026-17 11 24,
karin.ellgardtfredlund@lansstyrelsen.se

Trädgårdsprojektet
"Mera Grönt" Dalarna Gävleborg

Läs mer på
www.skyttes.com

Om du ska bli arbetsgivare

Företagsam^x och Dalalyft är två systerprojekt i våra län som arbetar med solo- och mikroföretagarkompetens. Målet med insatserna är att öka företagens förutsättningar för långsiktig överlevnad, kanske med ökad tillväxt och gärna med ökad sysselsättning.

Företagsam^x och Dalalyft väder sig till företag med upp till nio anställda. För 1 000 kr per företag erbjuds en strategisk behovsanalys av företaget samt utbildningar med varierande längd. Du hittar du mer värdefull information och kan anmäla dig direkt på www.foretagsam-x.se och www.dalalyft.se.

Något för lantbrukföretag?

Många av lantbrukföretagen i våra län är fortfarande familjeföretag. Tidigare företagsutveckling inom lantbruk har haft en tydlig inriktning på storlek och innan det, även specialisering. Denna utveckling tillsammans med mekaniseringar har lett till färre sysselsatta på gårdarna. Under de senaste 20 åren har kompletterande verksamhet kommit upp på agendan. Vi hör ord som diversifiering och förädling i samband med jordbruksproduktion. Men för att det ska kunna förverkligas behövs fler på gården. Förädlingsvärdet är ofta så stort att det betalar en anställd, eller flera.

Ta chansen och utbilda er till arbetsgivare. Det finns människor som gärna skulle vilja arbeta i lantbruket med olika arbetsuppgifter samtidigt som det på många gårdar är en brist på folk. Osäkerheten kring arbetsgivaransvaret minskas bara genom kunskaper.

Berit Löfgren
berit.lofgren@lansstyrelsen.se

Nästan alla får gårdsstöd den 1 december!

Höstens arbete inför utbetalningen av gårdsstöd har flutit mycket bra, både i Sverige som helhet och i våra län – så bra att 95 procent av alla som ansökt kommer att få sitt gårdsstöd utbetalt den 1 december.

Foto: Edward Wirgen

Gårdsstödet betalas ut 1 december

Den 1 december är den första dagen som EU-reglerna tillåter att medlemsländerna får betala ut gårdsstödet på. Årets utbetalning innebär att gårdsstödet kommer att nå brukarna cirka tre veckor tidigare än föregående år.

Vi räknar även med att flertalet av de brukare som återstår kommer att få sitt gårdsstöd innan årsskiftet, i samband med en utbetalning den 29 december. De lantbrukare som inte får utbetalt nu kommer inte att få något meddelande om detta.

För de som sökt det nationella stödet så kommer i stort sett alla att få sin utbetalning 30 november.

Miljöersättningar

Slututbetalningen av miljöersättningarna sker den 29 december. Både i Dalarnas och i Gävleborgs län hyser vi gott hopp om att en mycket stor andel av brukarna ska få sin utbetalning vid det tillfället. Vid denna tidnings manusstopp har vi tyvärr inga siffror att presentera utan får återkomma till hur resultatet blev i kommande nummer av Landsbygdsnytt.

Vad är då framgångsfaktorerna som ligger bakom årets goda resultat? Som vi ser det finns det flera orsaker. Det handlar bland annat om att inventeringen av jordbruksmark till stora delar börjar bli färdig. Länsstyrelsens och Jordbruksverkets handläggningssystem har också förbättrats, men främst är det årets samarbetsprojekt mellan Jordbruksverket och Länsstyrelserna som varit pådrivande. Projektet har inneburit en tydlig tidsplan för samtliga inblandade myndigheter och en tät dialog. En viktig del i arbetet har

också varit en kartläggning och inventering av våra arbetsstrukturer för att hitta såväl likheter som olikheter mellan länsstyrelserna. Så har goda exempel på framgångsrika sätt att organisera arbetet hittats. Länsstyrelsen och Jordbruksverket kommer att fortsätta det här goda samarbetet för att på så vis få till en rationell och effektiv handläggning av alla ansökningar.

Jenny Larsson 026-17 11 57
Björn Forsberg 023-818 34

Planerade utbetalningsdatum	November	December	Januari	Februari	Mars
	2010*	2010	2011	2011	2011
Miljöersättningar, kompensationsbidrag och nationella stöd	2010-11-30*	2010-12-29	2011-01-31	2011-02-28	2010-03-31
	*Endast Nationellt stöd				
Gårdsstöd	-	2010-12-01	2010-01-20	löpande	löpande
	-	2010-12-29			

SAM-blanketten på väg bort

Nu är det SAM Internet som gäller

Det blir färre fel i SAM-ansökningarna som görs i SAM Internet jämfört med dem som görs på blankett. Det är det främsta skälet till att Jordbruksverket och länsstyrelserna nu satsar extra på att få alla lantbrukare att göra sin SAM-ansökan i SAM Internet.

Många lantbrukare gör redan sin ansökan i SAM Internet. Inom en snar framtid är det meningen att alla ska göra det. Inför SAM-ansökan 2012 kommer du som är lantbrukare inte längre att få någon SAM-blankett. I stället får du hjälp av din länsstyrelse och Jordbruksverket att göra din ansökan i SAM Internet.

Jordbruksverket jobbar ständigt med att förbättra SAM Internet för att du ska kunna ansöka så enkelt som möjligt och utan tekniska problem. Till nästa år krävs det inte att man har Internet Explorer som webbläsare utan det går bra med andra webbläsare också.

Vi på länsstyrelserna kommer att hjälpa dig
Det finns naturligtvis lantbrukare som känner sig osäkra på hur de ska klara av att göra sin ansökan i SAM Internet. Men

de kan vara lugna. Jordbruksverket och vi på länsstyrelserna kommer att hjälpa alla som vill ha hjälp. Länsstyrelsen i både Gävleborgs och Dalarnas län kommer att hålla kurser i februari - mars i samarbete med LRF och Studieförbundet Vuxenskolan.

Du kommer att få mer information senare om hur du gör din ansökan i SAM Internet och hur du kan få hjälp. Du får gärna anmäla ditt intresse redan nu om du vill gå kurs.

Lina Norrlund, 026-17 11 47
lina.norrlund@lansstyrelsen.se

Vill du gå in och titta redan nu?

Du kan redan nu gå in och titta i SAM Internet. Du hittar SAM Internet på www.jordbruksverket.se/saminternet. Du loggar in med e-legitimation eller med användarnamn och lösenord.

Logga in med e-legitimation

Enklast loggar du in med e-legitimation. Du skaffar e-legitimation hos din bank eller från Telia. Läs gärna mer på www.e-legitimation.se.

Logga in med användarnamn och lösenord

Lösenordet finns på Sammanställningen 2010 som du fick i SAM-utskicket i februari. Om du inte har kvar ditt lösenord kan du beställa ett nytt på www.jordbruksverket.se/saminternet. Du kommer att få ett nytt lösenord i SAM-utskicket inför ansökan 2011.

Mina sidor

- en hjälp för dig att ha koll på ditt företag!

Här kan du som är företagare på landsbygden hitta uppgifter om ditt företag som kan vara till hjälp i din planering. Du kan till exempel se vilka utbetalningar som är på gång eller kontrollera hur många stödrätter du äger. Du kan också använda någon av alla de e-tjänster som finns för att till exempel söka stöd eller registrera dina djur.

På Mina sidor kan du göra ändringar av adress eller bankkonto. Har du en konsult

som hjälper dig i ditt företag kan du via Mina sidor ge denne fullmakt att använda Jordbruksverkets Mina sidor och e-tjänster.

Hur får jag tillgång till Mina sidor?

Du går in på jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se och klickar på rubriken Mina sidor i den grå listen uppe till höger.

Du måste ha e-legitimation för att kunna logga in på Mina sidor och hitta

uppgifterna om ditt företag. Läs mer på www.elegitimation.se.

Om du har frågor om Mina sidor så kontakta Jordbruksverkets kundtjänst 0771-22 32 23.

Stort intresse för sparsam körning efter energirallyt

Energirallyt som ordnades vid fem lantbruk i länet har gett efterdyningar. På energirallyträffen vid Botans Lantbruk i Stumsnäs, Rättvik, visade deltagarna ett stort intresse för sparsam körning med traktor. Det ledde till att en kurs i ämnet ordnades i Orsa den 3 november.

Fältdag om effektiv körning

Nio engagerade deltagare ville lära sig ett sparsammare körsätt. Dagen startade i fält. Deltagarna delades in i grupper och fick utföra fältförsök på temana; flytta balar med lastare, transport med en grusvagn och plöjning av fåror. Under förmiddagen utförde deltagarna momenten som de brukar köra. Tiden och dieselåtgången mättes för varje moment. Efter lunch hölls en teoretisk genomgång där Christer Johansson informerade och diskuterade med deltagarna. Christer tipsade bland annat om att:

- Det går åt mindre energi att vrida på ratten medan traktorn är i rörelse.
- Kolla hjulaxlarna så att de inte är i vinkel mot körriktningen, det ger bromseffekt och stort däckslitage.
- Gasa 80 procent av max för att få ut mesta effekt per liter diesel.
- Planera körningen, start och stopp kostar mycket energi.

På eftermiddagen bar det av ut i fält igen och instruktioner om körsätt gavs denna gång. Lastningen skulle köras så mjukt som möjligt och deltagarna fick lyfta och släppa balen medan traktorn var i rörelse. Vid grusvagnstransporten ändrades lufttrycket i hjulen till samma lufttryck på vagnens alla hjul och i framhjulerna på traktorn. Viktigt var också att utnyttja rörelseenergin i nedförsbackar. Vid plogövningen skulle däcktrycket justeras, varvtalet hållas på 1700 varv per minut och deltagarna fick gå upp en växel jämfört med tidigare.

Goda resultat

Resultaten visade i stort att deltagarna utförde momenten både snabbare och bränslesnålare på eftermiddagen. Det

Transportekipage på testrunda

Bränsleåtgång mäts vid tankning efter testet

Backar mjukt iväg med balen

Testkörning med plog

berodde främst på instruktionerna och de nya kunskaperna, men till viss del också att man på eftermiddagen blivit mer van med maskinerna. När dagen var slut var de flesta deltagare upprymda. Många hade flera idéer om hur de skulle köra och mäta hemma för att bli mer effektiva.

Mer information

En sammanställning från energirallyt vid de olika gårdarna finns på nätet: www.lrf.se/Medlem/Regioner/Dalarna/Projekt/Energilots-i-Dalarna/. En artikel om Energirallyt hittar du i LandsbygdsNytt nr 3.

Hör gärna av dig om du vill diskutera, fråga eller tipsa om energi och lantbruk - gärna aktiviteter eller långsiktiga insatser. LRF arbetar med energi i Dalarna och Gävleborg.

Denise Fahlander, projektledare
Energilots i Dalarna
Telefon 076-80 85 355

Energilots i Dalarna 2008-2010

Målet är att öka lönsamheten för lantbruksföretag som vill satsa på produktion av förnybar energi och/eller en effektivare energiförsörjning på sin gård. Kurser, seminarier, studiecirkel, enskilda företagarcachningar, kartläggning av närvarmeanläggningar och studiebesök har genomförts under projektiden.

2011 och framåt

LRF fortsätter att jobba aktivt med energifrågor, nationellt, regionalt och lokalt. Regionalt vill vi fortsätta bidra till ett ökat intresse och engagemang för förnybar energi och energieffektivisering. Vi vill få till ett långsiktigt arbete med exempelgårdar i länen - som är smarta både genom sparsam användning av energi och genom att energin som används är förnybar.

Energiansvariga, LRF

Börje Achren, Dalarna
borje.achren@w.lrf.se, 070-68 33 991

Mikael Näslund, Gävleborg
mikael.naslund@ljudal.se, 070-34 75 919

Biogas i Färila

Ulf Andersson, Olpers i Färila, har 60 KRAV-anslutna mjölkkor plus rekrytering. Liksom alla andra djurbesättningar produceras här gödsel. Innan gödseln blir till växtnäring gör Ulf biogas av den. Biogasen ger värme och elenergi. Miljövinsterna är flera. Behovet av fossilenergi minskar. Gödseln blir näst intill luktfri efter biogasutvinningen. I gödsel bildas metan. Utan biogasrötning stiger den till väders som otäck växthusgas. Nu samlas den in och förbränns till värme och el.

Ulf Andersson började projektera sin biogasanläggning 2008. Sommaren 2010 började anläggningen producera biogas. Fortfarande återstår en del detaljer. Investeringen har tagit ett år mer i anspråk än vad som var tänkt från början. En anledning till dröjsmålet är att de biogasanläggningar som fanns tillgängliga på marknaden var betydligt större än den Ulf behövde. I exempelvis Tyskland finns många större anläggningar, anpassade för flera större gårdar. Ulf behövde en "nedskalad" anläggning. Det krävdes en hel del modifieringar för detta. Nu, hösten 2010, fungerar anläggning och bara smärre justeringar återstår.

Biogasen – steg för steg

Det första steget av gödselhanteringen hos Ulf Andersson skiljer sig inte från en "normal" gård. Gödseln skrapas ned i en kulvert för vidare transport ut ur ladugården, men därefter ser Ulfs process annorlunda ut. Innan gödseln "kommer till ro" i gödselbassängen för slutlagring innan spridning ska den rötas till gas. Hos Ulf sker detta i två parallella rötgaskammare, som till det yttre ser ut som två mindre flytgödselbehållare med trycksatta gummiblåsor över. Där finns

Vy över anläggningen

den eftertraktade biogasen. Processen är kontinuerlig, vilket innebär att färdigrotad gödsel fortlöpande ersätts med färsk. Efter rötningen pumpas gödseln ut i den stora gödselbehållaren och lagras där tills den sprids på åkrarna.

Energiutbytet av biogas

Kompostering ger värme. Det vet alla som har kört ned en hand i en hög med gårdagens gräsklipp. Men rötningprocessen ger inte alls samma värme. Det är därför viktigt att så snabbt som möjligt efter "leverans" från kon få in gödseln i röt-kammaren. Detta räcker dock inte. Tillskottsvärme behövs. Ulf Andersson räknar med att ca 15 procent av den energi som produceras i hans biogasanläggning måste gå tillbaka för att värma processen. Resten blir till elenergi och varmvatten. Om Ulfs generator går för fullt 8300 timmar per år (345,8 dygn!) levererar den 18 kW, vilket ger 130 000 kWh el och 300 000 kWh varmvatten. För att komma upp i den produktionen planerar Ulf att tillsätta bagerirester och ensilage. Denna produktionsnivå kommer att ta tid att uppnå. Sedan är frågan hur stor efterfrågan är på inte minst varmvatten under sommarmånaderna.

Utrustningen i boden

Ekonomi i biogas

Biogasen ger i nuläget ingen självklar lönsamhet. Ekonomin beror på en rad faktorer; tillgången på biomassa, avsättningen av varmvatten och el, priset på annan energi och politiska beslut (stöd till investeringar och produktion, samt skatter och avgifter).

Slutsatser

Biogasframställningen i Sverige är ännu i sin linda. Anläggningarna för gasproduktion är ännu inte färdigutvecklade. Avsättningen för gas och varmvatten (kylvatten från gasmotorerna) måste säkras. Samma sak gäller de politiska spelreglerna. För att nå ända fram behövs besjälade entusiaster som vågar prova nytt. Ulf Andersson är en av dem. Han och andra biogasproducenter visar att biogas är möjligt. Deras erfarenheter kan också göra biogas lönsam.

Mer läsning

Biogas är ett populärt ämne. Det finns mycket att läsa på Internet. Var uppmärksam på vem som är källa till informationen.

Text och foto Erik Holmestig, 026-17 11 26
Erik.holmestig@lansstyrelsen.se

Lars, Kenneth och Lotta framför ritningen på ombyggnaden av lagården.

Omställning på Björsveds gård

Del 2

I Landsbygdsnytt nr 2, 2009, skrev vi om familjen Zetterlund på Björsveds gård i Storvik. Under 2009 anslöt de all mark på gården till KRAV i ett första steg att lägga om hela gården till ekologisk mjölkproduktion. Hur gick det sedan? En solig dag i början av november besökte jag Lotta, Kenneth och Lars för att så här ett och ett halvt år senare få höra vilka erfarenheter de har av omställningen.

Det visar sig att mitt besök sker på samma dag som korna ska läggas i karens.

- Kravkontrollanten kommer i eftermiddag, säger Lotta.

I den befintliga lagården finns drygt 60 uppbundna mjölkkor så nästa steg är att bredda lagården och bygga om till en lösdrift. Förprovningen är klar och investeringsstöd kommer att sökas hos länsstyrelsen.

- Uppbundna kor är inte tillåtet enligt reglerna för ekologisk mjölkproduktion efter sista december 2010, men Jordbruksverket kan ge dispens till och med 2013, och det har vi fått, fortsätter Lotta.

- När det gäller hur korna ska mjölkas har vi tänkt om, säger Lars.

- Jag har jobbat en del på en gård med robot och ser att det finns fördelar, framförallt att man inte blir så uppbounden på eftermiddagen. Djuren verkar ju också må bra så nu blir det en robot i alla fall även om vi inte tänkte det från början.

Under kornas karens betalar Gefle-ortens mejeriförening 70 öre i tillägg och när mjölken blir KRAV-godkänd i vår, efter 6 månader är merbetalningen i nuläget 1,10 kr per kg mjölk.

Viktig vallodling

De två växtodlingssäsonger som gården brukats ekologiskt har gått bra.

- Det har inte varit så stor skillnad mot innan, säger Lotta.

- Vi brukade nästan ekologiskt redan tidigare, med undantag av vallarna som gödslades med handelsgödsel. Växtföljden är tre år vall, ett eller två år spannmål samt grönfoder med insädd.

- Vi har fått bra kvalitet på grovfodret båda åren vilket känns bra nu när korna går in i karens, säger Lotta.

Eftersom grovfodret är så viktigt på en mjölkgård har företaget egen maskinpark för att skörda vallarna. Gödselspridningen görs också med egna maskiner, men sådd och tröskning lejs bort.

Hesa kalvar?

Det som Lotta, Lars och Kenneth är mest fundersamma över när det gäller mjölk-korna är hur avkastningen påverkas vid övergången och hur kor och kalvar ska klara separationen efter de tre dagar som regelverket kräver.

- Är det någon regel som KRAV borde fundera på att ändra är det denna, säger Lotta.

Utökning och breddning

Även om det är en osäkerhet att ändra produktionen är de ändå fulla av tillförsikt över framtiden.

- Vi har pratat med flera mjölkproducenter som haft liknande produktion som oss och som gått över till ekologiskt och som varit nöjda med det. Det känns också som om vi tagit rätt beslut när vi nu bygger om för ca 70 mjölkkor, det blir bara något flera än tidigare. Vi valde ju en gång det här jobbet för att ha tid att ägna oss åt djuren, se årstidernas växlingar och få ett varierat arbete, säger Lotta.

- Jag tror det är svårare att överblicka helheten om man har en mycket större produktion. Om vi vill öka ut i framtiden, kanske vi hellre ska föda upp tjurkalvarna själva. Men vi får ta ett steg i taget, nu är det ombyggnad av lagården som gäller, avslutar Lars.

Fortsättning följer... Vi återkommer till familjen Zetterlund i ett kommande nummer när även korna varit omställda en tid.

Text och foto: Erik Köpmans
erik.kopmans@lansstyrelsen.se 023-818 35

Kurs om växtföljder!

Torsdagen den 27 jan
kl 9,40-15,00
Buskåkers Gästgiveri,
Borlänge

Europeiska jordbruksfonden för
landbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Vad kan man tjäna på att ha en bra växtföljd?
På kursen diskuterar vi fördelarna med att ha en lämplig växtföljd i både konventionell och ekologisk odling. **Ulf Sundblad, Sundblads Lantbruks-konsult AB** kommer under den här dagen behandla frågor som:

- Lång- eller kortliggande vall?
- Hur utnyttjas stallgödseln på ett mer ekonomiskt sätt?
- Reducerad jordbearbetning – hur kan växtföljden möjliggöra?
- Hur nyttjar man växtföljden för att minska andelen rotogräs?
- Hur kan växtföljden minska klimatförändringen?
- Förbättrar en grön gödsling gårdens ekonomi?
- Hur kan växtföljden förbättra markens struktur?
- Hur skall du tänka för att anpassa växtföljder till just din gård?

Alla deltagare får en pärm med dokumentation
Kostnad: 400 kr + moms/företag som faktureras i efterskott + fika och lunch som betalas på plats.

Information och anmälan senast måndagen den 18 januari:

På <http://kompass.lrf.se/Public/11863.aspx> eller till Martin Henriksson, martin.henriksson@lansstyrelsen.se, 023-818 14
För vägbeskrivning:
http://www.turistmal.se/?index=item_map&id=91

Välkomna!

Kurser för behörighet att beta utsäde 2011

För att **beta utsäde med kemiska växtskyddsmedel** av klass 1 L och 2 L krävs utbildning och behörighet. Kravet är kopplat till själva användandet/hanteringen. Behörigheten gäller i fem år, kan därefter förnyas med en fortbildningskurs om en dag.

Grundkurs 2 dagar

Tidpunkt: 19 - 20 januari 2011

Platser: Svalöv

Anmälan: till Karin Johansson; SJV:s

Utsädesenhet i Svalöv, 036-158 322 eller

e-post karin.johansson@jordbruksverket.se

Fortbildningskurser 1 dag.

Personliga kallelser sänds ut.

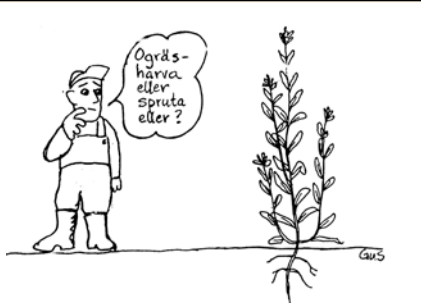
Tidpunkter: 26 januari 2011, Örebro

Anmälan och frågor: Gunilla Streiffert

tel 023-818 55, 070-55 888 56

eller e-post gunilla.streiffert@lansstyrelsen.se

Aktuell info om behörighetskurserna kommer att finnas på Länsstyrelsernas hemsidor.

Kurser för behörighet att använda växtskyddsmedel 2011

Lantbruk, trädgård, golf/grönyta och skog

Behörighet att använda växtskyddsmedel

krävs för alla som använder kemiska växtskyddsmedel av klass 1 L och 2 L. Kravet är kopplat till själva användandet / hanteringen / utspridningen. Behörigheten gäller i fem år, kan därefter förnyas med en fortbildningskurs om en dag.

Fortbildningskurser 1 dag

Personliga kallelser sänds ut.

Tidpunkter: under februari och mars

Anmälan: senast 1 februari

Grundkurs 4 dagar

Tidpunkt: under mars.

Platser: Borlänge resp.

Nytorps Naturbruksgymnasium

Anmälan: senast 1 mars

Anmälningar och frågor

Dalarna: Gunilla Streiffert

tel 023-818 55, 070-55 888 56 eller

e-post gunilla.streiffert@lansstyrelsen.se

Gävleborg: Mats Selin

tel 026-17 11 32, 070-373 9325 eller

e-post mats.selin@lansstyrelsen.se

Aktuell info om behörighetskurserna kommer att finnas på Länsstyrelsernas hemsidor.

Foto: Växtskyddscentralen, Linköping

Häst i hållbar utveckling

Foderstater till hästar

Foderstatsberäkningar

- Fodermedel
- Hästens grundbehov - Vad behöver min häst
- Foderstatsberäkningar
- Räkna på Din egen häst - hästar
- Hur undviker jag prestationssvackor
- Ta gärna med egen foderanalys

Kursen är uppdelad på två kvällar

Foderstatsberäkningar - Uppföljningsträff

- Vi räknar foderstat på årets foder
- Ta med egen foderanalys
- Vätskebalans - återhämtning
- Nya mineralfoder, rekommendationer
- Dyr kraftfoder - Hur kan vi utnyttja grovfodret på bästa sätt

Kursen är på en kväll

Bilda en grupp på 10 - 15 deltagare

Ordna en lokal och fika så kommer vi till Er

Kostnad: Foderstatsberäkningar 200 kr/person
Uppföljningsträff 100 kr/person

Anmälan: Mariana Femling 070-646 61 51
mariana.femling@lansstyrelsen.se

HÄSTLYFTET

- Aktiviteter våren 2011

På hemsidan www.hastlyftet.eu kommer all information för varje aktivitet att finnas när tid och plats är klart

I väntans tider

- Sambandet mellan stoets och fölets hälsa för den framtida prestationen.
  - Fölets första timmar
  - Utfodring under dräktighet och digivning
- Veterinär Elisabeth Hemberg och Eva Dahlström, Oberoende foderråd

Rätt underlag - för säker ridning och träning, för yrkesverksamma

Veterinär Lars Roepstorff - Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU

Rätt underlag - för säker ridning och träning

Veterinär Lars Roepstorff - Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU

Fång - Senaste forskningen

- Orsaker
- Hur vi förebygger, lindrar och häver fång
- Att leva med fång

Lunchträffar

Konsten att ta betalt - för företagare inom hästnäringen

Kommer att anordnas på flera olika platser i Gävleborgs Län

Europeiska jordbruksfonden för
landbyggsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Länsstyrelsen
Gävleborg

Landsbygdprogrammet i halvtid

– pengar kvar att söka till projekt och investeringar

Strömmen med ansökningar har varit jämn och fördelningen mellan olika möjliga åtgärder har, med några undantag, varit bra. Efter drygt halva tiden har ungefär hälften av pengarna gått åt. Det finns med andra ord gott om medel för både företags- och projektstöd fram till 2013.

En del åtgärder har dock varit mer efterfrågade, samtidigt som det inom andra finns ett större utrymme för fler ansökningar.

Nya samarbeten inom de gröna näringarna var en åtgärd vi trodde mycket på i början av programperioden. Tanken är att i samarbete kunna utveckla nya produkter, processer och tekniker. Det ska vara nya samarbeten mellan till exempel branschorganisationer, högskolor, universitet och lantbruk. Minst en lantbrukare ska ingå och det är möjligt att få upp till 60 procent i bidrag för utvecklingskostnaderna. Det finns 5 miljoner kronor kvar att söka i Gävleborg och 2 miljoner kronor i Dalarna fram till 2013.

Diversifiering till andra verksamheter än jordbruk har det varit få ansökningar till. Det finns gott om pengar både till projekt och till investeringar, 14 miljoner kronor i Gävleborg och 15 miljoner kronor i Dalarna. Vi hoppas på större satsningar inom bioenergi.

Affärsutveckling inom mikroföretag finns det även en hel del pengar kvar till, cirka 15 miljoner kronor i både Gävleborg och i Dalarna.

Åtgärder i form av utbildning och information har som mål att öka landsbygdens näringslivs kunskapsinnehåll, företagarförmåga och innovationsförmåga. Här finns en hel del pengar kvar att söka ifrån i båda länen.

Berit Löfgren, berit.lofgren@lansstyrelsen.se
Hans Lillpers, hans.lillpers@lansstyrelsen.se

Tankställe för biogas i Gävle. En framtidsbransch för lantbruket?